

SESSIE 3: DE-INSTITUTIONALISERING EN VOORSTRUCTURERING VAN DE ZORG

In deze sessie werd de blik gericht op hoe (de-)institutionalisering ook in (vastgeroeste) logica's en structuren vervat zit. De sprekers lichtten voorbeelden uit de jeugdzorg toe, die weliswaar exemplarisch zijn voor het brede zorglandschap.

De eerste spreker, Karel De Vos, gaf een inkijk in wat hij 'momenten van verbijstering tijdens zijn carrière in de jeugdzorg' noemt. Vanuit zijn jarenlange praktijkervaring in OOC Cidar licht hij toe hoe doorheen drie verschillende jeugdhulpkaders jeugdhulp telkens opneem geïnstitutionaliseerd werd. Zijn verhaal wordt opgebouwd aan de hand van drie momenten van verbijstering die hij meemaakte tijdens zijn carrière in de jeugdzorg.

Een eerste moment van verbijstering gaat over het feit dat hij opmerkt dat trajecten in de jeugdzorg vaak een herhaling inhouden, waarna logica's dan weer hernomen en versterkt worden. Zo is er sprake van een institutioneel basisschema: elk probleem is een opvoedingsprobleem, en problemen worden zo geordend die vooraf gedefinieerd zijn. Pas je niet in de (lichte) vorm, schuif je door naar andere (zwaardere) vorm. Dit soort logica komt ook terug in de zogenaamde knelpunt dossiers, een samenwerking tussen het VAPH en de jeugdzorg die als een experiment en voorloper geldt van de intersectorale toegangspoort.

Het tweede moment van verbijstering gaat over hoe besluitvorming van professionals tot stand komt en ingang vindt, en hoe er met ouders en jongeren gesproken wordt. Karel merkte op dat ouders en gezinnen vaak niet wisten waarom er werd tussengekomen, en dat er ook soms feitelijke fouten in de weergave van dossiers op te merken zijn.

Het derde verbijsteringsmoment hangt daarmee samen, gaat over de leefomstandigheden van jongeren en hun gezinnen die niet werden geïdentificeerd in dossiers. De context werd niet benoemd of meegenomen in de dossiers, waardoor er heel wat informatie miste.

Karel concludeert dat institutionele logica's al van bij het ontstaan eigen zijn aan de jeugdzorg, gezien problemen alsook oplossingen telkens al op voorhand gedefinieerd worden. Maar de horizon van de jeugdhulp kan verlegd worden, zo bepleit Karel, van een voorstructurering naar een gezamenlijke zoektocht met jongeren én ouders over hoe interventies kunnen opgebouwd worden, om op die manier te werken aan menselijke waardigheid. Het belang van responsiviteit tussen hulpverleners, jongeren en ouders staat hierbij centraal. Dit kan door alles in communicatie te brengen en de vraag te stellen: "waarom doen we wat we doen op de manier waarop we dat doen". De taak van de hulpverlening is dan om te voorzien in settings waarin dat kan.

Voortbouwend op deze insteek licht Malika Mansouri van OOC Cidar toe hoe het hulpverleningsproces binnen deze voorziening is opgebouwd, als antwoord op deze verbijsterende elementen. Ten eerste wordt er sterk ingezet op verslaggeving, dossieropbouw en de constructies die daarbij worden gemaakt. Ook worden inspanning gedaan om het gezin deel te laten uitmaken van het hulpverleningsproces. De verslaggeving wordt op een dusdanige manier weergegeven dat gezinnen er ook iets aan hebben. Hierbij nemen de medewerkers van Cidar ook een activistische houding aan en kijken ze ruimer dan louter een verslag maken. Malika gebruikt het verhaal van Johan (16) als voorbeeld. Johan kwam via het crisismeldpunt bij Cidar terecht, aanvankelijk voor een crisisopname van twee weken. Hij vertoonde gedragsmoeilijkheden, agressie en wegloupedrag. Zijn ouders waren terughoudend, wat uiteindelijk zorgde voor een moeilijke situatie met de ouders tegenover het centrum. Jongeren zijn normaal 4 maanden bij Cidar, Johan is 1 jaar en 1 jaar bij hen gebleven.

De vraag die ze zich vanuit de organisatie stellen is hoe ze de hulpverlening en alles wat daarbij komt kijken anders kunnen organiseren. En hoe kan je ervoor zorgen dat een keuze niet opnieuw een 'standaard' of een institutionele logica wordt? Daarin zit voor OOOO Cidar net het werk: vermijden om vorm te geven aan een methodiek, maar daarentegen inzetten op het creëren van 'settings'. Als voorbeelden van dergelijke settings gelden 'de ronde tafel' of 'het project leerrecht'. Als hulpverlener uitleggen en verantwoorden wat je doet en waarom je dat doet is sterk beïnvloed door en afhankelijk van de omstandigheden waarin je je bevindt. Verantwoording vindt telkens plaats op een gegeven moment en plaats, elementen die telkens opnieuw (kunnen) verschillen en onvoorzien zijn. Die veranderlijkheid geldt bijvoorbeeld ook voor een begrip van menselijke waardigheid, een begrip dat bij uitstek niet op voorhand kan worden ingevuld. Telkens opnieuw dient het gesprek te worden aangevat wat menselijke waardigheid in een gegeven context, plaats en tijd kan inhouden.

In de daaropvolgende discussie werd de vraag gesteld hoe dan de beweging te maken naar studenten om op deze manier te kijken? Hoe breng je die activistische kijk aan in een team en in het dagelijkse werken en hoe houd je dit warm? Voor Malika vergt dat heel veel praten en verdiepen in de achtergronden van de jongeren. Ook gaat het om samen met jongeren tot betekenis te komen, bijvoorbeeld via vormingsmomenten waarop (met jongeren mee) naar kunst wordt gekeken, het samen deelnemen aan dialogische sessies o.b.v. een film, lezingen en gespreksavonden met collega's... Allen zaken die dit streven groter maken dan de muren waarin je je beweegt. OOOO Cidar heeft een lange traditie om 'de instelling' zelf in vraag te stellen (geïnspireerd door de Institutionele Pedagogiek), en zich bij elke interventie de vraag te stellen: wat zegt dat over ons?

Een tweede thema dat wordt aangesneden betreft het agressiebeleid en meer specifiek hoe we ook meer oog kunnen hebben voor de impact op het leven van jongeren en ouders. Er wordt gesteld dat agressie duidt op een grote ongerustheid bij degene die agressie toont, en dat een reactie op deze agressie er dus op gericht dient te zijn om net gerust te stellen. Voor OOOO Cidar ligt de basis bij structuur en ritme als antwoord op agressie en ongewenst gedrag, want jongeren gedragen zich uitdagend om de werking in vraag te stellen. Dat ritme wordt samen met jongeren bepaald, in een zoektocht hoe ze zich met en tot elkaar kunnen verhouden.

Maar ook momenten om met de hulpverleners onderling met elkaar te spreken moet je kunnen installeren. Bijvoorbeeld door goed te kijken naar hoe een teamvergadering loopt: is dit louter puntjes maken en afvinken, of is er ruimte voor reflectie? Daar ligt een grote verantwoordelijkheid bij de verantwoordelijken van de instellingen, en wat de pedagogiek is die ze willen hanteren. Maar die verantwoordelijkheid ligt ook bij een overheid die, zo stelt Malika, opsluiten dient te verbieden.

OOOO Cidar engageert zich tot een voortdurend kritisch onderzoek waar ze als organisatie mee bezig zijn, en daarbij de moed op te brengen om dat wat niet (meer) werkt van nieuwe betekenis te voorzien.